

BİBLİOQRAFİK İNFORMASIYA TƏMİNATINDA REFERATİV NƏŞRLƏRİN ƏHƏMİYYƏTİ

Solmaz SADIQOVA
BDU, Bakı, Azərbaycan
solmaz_bdu@mail.ru

Значение реферативных изданий в библиографической информационной обеспечении

Резюме: В статье рассказывается о роли реферативных изданий в библиографической информационной обеспечении, об их значении. В некоторых случаях библиографические описания дополняются короткими аннотационными данными. Цель сигнальных изданий информировать потребителей обо всех новых литературах по областям, проблемам и темам которые их интересуют.

Value of abstract editions in bibliographic informative providing
Abstract: In the article told about the role of abstract editions in bibliographic informative providing, about their value. On occasion bibliographic description complemented by short annotative data. Aim of alarm editions to inform the consumers of all new literatures on areas, problems and themes that interests them.

Açar sözlər: bibliografik, referativ nəşrlər, referatlaşdırma, informasiya təminatı, sənəd.

Ключевые слова: библиографический, реферативные издания, рефератирование, информационное обеспечение, документ

Key words: bibliographic, abstract editions, informative providing, document

Giriş

Azərbaycan Respublikasının yenidən öz müstəqilliyini əldə etməsi tariximizdə çox əlamətdar hadisədir. Respublikamızın dünyanın müstəqil dövlətlərindən biri kimi möhkəmlənməsi, iqtisadi, elmi və mədəni cəhətdən inkişaf etdirilməsi sahəsində mühüm addımlar atılır, uğurlu nəticələr əldə edilir. Bütün sahələrdə beynəlxalq əlaqələr genişlənir və daha da möhkəmlənir. İstər siyasi və istərsə də sosial-iqtisadi istiqamətində müstəqilliyimizin və həmçinin dünyəvi tələbatlara cavab verə biləcək nailiyyətlərin əldə olunmasında əsas şərtlərdən biri cəmiyyətin bütövlükdə və onun ayrı-ayrı üzvlərinin hər cəhətlə informasiyaya malik olmasıdır.

Cəmiyyətin sosial-iqtisadi, elmi-texniki inkişafının əsası olan elmi-texniki tərəqqinin hərtərəfli bibliografik təminatı müasir bibliografik fəaliyyətin ən mühüm istiqamətlərindən biridir. Bu işdə alimlərə və mütəxəssislərə yeni çıxan elmi, istehsalat və texniki informasiya

mənbələri haqqında cari bibliografik informasiya verilməsi mühüm rol oynayır. Elmi-köməkçi bibliografiyanın inkişafı tarixində cari bibliografik informasiyanın müxtəlif səviyyələri formalaşmışdır.

Məsələnin qoyuluşu

Bibliografik informasiya «İnformasiya» anlayışının bir tərkib hissəsi kimi sənəd kommunikaşiyaları sistemində özünəməxsus, seçiyəvi xüsusiyyətə malik bir vasitədir. Ümumiyyətlə informasiya nədir? İnformasiya dedikdə hər şeydən əvvəl bizi əhatə edən mühit haqqında hər cür məlumat nəzərdə tutulur. Bununla bərabər İnformasiya şəxslər, predmetlər, faktlar, hadisələr və müxtəlif proseslər haqqında məlumatlardan ibarət ola bilər. Onun çatdırılması prosesi bu zaman əhəmiyyət kəsb etmir, yəni məlumatın çatdırılması formasından asılı olmur (3).

Problemnin təhlili:

Mövzunu işləyərkən Bakı Dövlət Universitetinin Elmi kitabxanasında olan referativ jurnallardan və bir sıra digər materialların təhlili verilmişdir. Belə ki, kitabxanada fəaliyyət göstərən şöələrdən biri də Xarici ədəbiyyat və dövrü mətbuat şöəsidir. Bu şöədə Qərbi Avropa dillərində olan, əsasən ingilis, alman, fransız dillərində, hümanitar və texniki elm sahələrini əhatə edən cəp məhsulları ilə bərabər, texniki elm sahələrini əhatə edən referativ jurnallar, azərbaycan və rus dillərində olan, texniki elm sahələrini əhatə edən jurnallar öz əksini tapmışdır. Referativ jurnalların 1993 -cü ildən 2000 - ci ilə qədər keçid dövrünün çətinlikləri ilə əlaqədar olaraq şöbəyə daxil olması dayandırılmışdır. Lakin Universitetin rəhbərliyinin təşəbbüsü və yaxından köməliyi sayəsində 2000-ci ildən başlayaraq referativ jurnalların abunəsi bərpa olunmuşdur. Bunun nəticəsidir ki, respublikanın hər yerindən və habelə Naxçıvan MR-dan, Gürcüstan, İran və b. respublikalardan bu jurnallardan istifadə etmək üçün gələn oxucular çox çətinlik çəkmədən bu cəp məhsullarından istifadə edirlər.(4)

Belə referativ jurnallara misal olaraq Реферативный журнал :04 Биология сводный том /Раздел 04Б.Вирусология.Микробиология.-Москва: ВИНТИ РАН, 2012.- № 4.-158 с. (Издается с1959 г.;выходит 12 раза в год)

Ümumrusiya Elmi və Texniki İnformasiya İnstitutu tərəfindən 04.Biologiya elminə həsr olunmuş toplusunun 04B. Virusologiya. Mikrobiologiyaya həsr olunmuş referativ jurnal 2012-ci ildə Moskvada çapdan çıxmışdır. 04B1. Virusologiyaya aid materiallar verilmişdir. Rusiya Elmlər Akademiyası və ÜETİİ tərəfindən 4-cü nömrəsi virusologiya və mikrobiologiyaya həsr olunmuş vəsait 1959-cu ildən nəşr olunur. Hər ildə 12 nömrəsi buraxılan 4-cü nömrənin elmi redaktorları b.e.d.M.B.Korolyev, b.e.n. T.A.Proninadır. Referativ jurnalda virusologiyaya aid 135 məqalənin referatı öz əksini tapmışdır.Məqalələrin sonunda "Müəlliflərin əlifba göstəricisi" verilmişdir.Məsələn, Volkov K.S. – 98-ə baxdıqda məlum olur ki, bu mənbədə "İnfeksiya və uşaqlarda uzun sürən öskürək" adlanan referat belə adlanır.Mənbədən istifadəni asanlaşdırmaq üçün başqa bir köməkçi aparat - "İstifadə olunmuş dövrü və ardı davam edən nəşrlərin göstəricisi" verilmişdir.Misal olaraq göstərə bilirik "Antibiotiklər və kimyaterapiya" 2011,56, № 5-6 31,32 . "Predmet göstəricisi"və "Patent göstəricisi" kimi

başqa köməkçi göstəricilər də axtarış imkanlarını artırmış olur. Referativ jurnalın başqa bölmələri də bu metodika ilə tərtib olunmuşdur.

04B2. Bölməsi "Ümumi mikrobiologiya" adlanır. Bu bölmədən 200 mənəyə aid informasiya əldə etmək olar.

04B3. "Təbii mikrobiologiya" adlanan bölmədə 200 məqalənin referatı verilmişdir.

04B4. "Tibbi və gigiyenik mikrobiologiya" adlanır. Burada 353 mənəyə haqqında bibliografik informasiya əldə etmək mümkündür.

Kimya elminə həsr olunmuş referativ jurnallardan biri 2004-cü ildə 22-ci nömrəsi (İ, L, M, N, R1, R2, S, T, U, F) çap olunmuşdur. Toplumun II hissəsinə həsr olunmuş bu referativ jurnalda materiallar bir neçə bölmədə qruplaşdırılmışdır. (7)

19 İ. Kimya texnologiyalarının ümumi məsələləri. Bu bölmədə 594 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

19 L. Qeyri-üzvü maddələrin və materialların texnologiyası. Bu bölmədə 381 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

19 M. Silikat və çətin əriyən qeyri-metal materialların texnologiyası. Bu bölmədə 308 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

19 P. Yanar yer altından çıxarılan faydalı və təbii qazların və kimyəvi emalı. Bu bölmədə 252 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

19 P1. Kimya və yeyinti sənayesi texnologiyası. Bu bölmədə 406 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

19 P2. Məişət kimyəvi məhsullarının istehsalının texnologiyası. Ətriyyat və kosmetika. Bu bölmədə 85 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

19 T. Polimer materialların texnologiyası (Plasmasstlar. İndəyışmə materialları). Bu bölmədə 305 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

19 U. Polimer materialların texnologiyası (Rezin. Üzvi örtüklər üçün lak və boya materialları. Polimerlərin və onlardan hazırlanan məhsulların istehsalı üçün köməkçi materiallar). Bu bölmədə 216 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

19 F. Polimer materialların texnologiyası. (Təbii yüksəkmolekulyar birləşmələr. oduncağın kimyası və emalı. Kimyəvi yollar. Təxuculuq materialları. Kağız. Dəri. Xəz.) Bu bölmədə 175 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

07. Coğrafiyaya həsr olunmuş referativ jurnal 2006-cı ildə 12-ci nömrəsi çapdan çıxmışdır. (5)

07A. Coğrafiyanın ümumi və nəzəri məsələləri. Bu bölmədə 160 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

07M. Kartoqrafiya. Bu bölmədə 160 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

07/09 B. Okeanoqrafiya. Quraqlıq hidrologiyası. Qlyasiologiya

08/07 Q. Antropogen dövr. Quraqlığın və dəniz dibinin geomorfologiyası. Bu bölmədə 147 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

07 D. Biocoğrafiya. Torpaq coğrafiyası. Bu bölmədə 592 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

09/07 B. Meteorologiya və iqlimşünaslıq. Bu bölmədə 401 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

07 E. Keçmiş SSRİ ərazisində yerləşən ölkələrin coğrafiyası. Bu bölmədə 109 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

07İ. Asiya və Afrikanın coğrafiyası. Bu bölmədə 127 adda referativ mənəyə öz əksini tapmışdır.

Mənbələrdən istifadəni asanlaşdırmaq üçün "Müəlliflərin əlifba göstəricisi" və "Dövrü və ardı davam edən nəşrlərin əlifba göstəricisi" adlı köməkçi göstəricilər verilmişdir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Elmi İnnovasiyalar Mərkəzi Elmi-tədqiqat, təcrübi-konstruktor işlərinin referativ toplusu (2012-ci il üzrə) 2012-ci ildə Elm nəşriyyatında 306 səhifədən ibarət çap olunmuşdur (1).

Dövrü nəşr olan "Elmi-tədqiqat, təcrübi-konstruktor işlərinin referativ toplusu" Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Elmi İnnovasiyalar Mərkəzinin (EİM) fondundakı elmi-texniki informasiya sənədləri əsasında yaradılan Elmi-tədqiqat, təcrübi-konstruktor işlərinin "ETTKİ" avtomatlaşdırılmış analitik informasiya sistemi vasitəsilə hazırlanmışdır.

Referativ topluya elmi-tədqiqat və təcrübi-konstruktor işləri aparın institutlar, idarələr, ali təhsil müəssisələri və digər təşkilatlar tərəfindən 2011-ci ildə EİM-ə təhvil verilmiş elmi-tədqiqat, təcrübi-konstruktor işləri (ETTKİ) daxil edilmişdir.

Topluda dərc olunan məlumatlar forma və struktur etibarilə Azərbaycan Respublikası Elmi-texniki İnformasiya Rubrikatorunun (AR ETİR) müvafiq rubrikalarına uyğun tərtib edilmişdir.

Hər rubrikaya daxil olan ETTKİ üzrə məlumatlar müvafiq seriyaya aiddir. Seriya daxilində hər bir ETTKİ üzrə məlumatın nizamlanmış strukturu Elmi-Texniki İnformasiyanın Dövlət Rubrikatorundakı bilik sahələrinin universal iyerarxi 3 səviyyəli təsnifatının birinci səviyyəsinə müvafiq aparılır. Rubrikatorun birinci səviyyəsi 00-dan 90-a qədər olan kodlarla verilir. ETTKİ bir rubrikatora görə qruplaşdırılmışdır. Eyni bir ETTKİ bir neçə qrupa daxil ola bilər.

Referativ jurnalda ETTKİ-nin adları qarşısında onların bibliografik nömrələri, "/" işarəsindən sonra isə onların EİM-də informasiya və rəqənin inventar nömrəsi yazılmışdır. Məsələn:

68001120042/0212Az0482 Aşşeron torpaq iqlim şəraitində beynəlxalq standartların tələblərinə cavab verə biləcək yüksək keyfiyyətli şərabların hazırlanması üçün texniki üzüm sortlarının seçilməsi, müxtəlif növ şərabların istehsal texnologiyasının işləni hazırlanması və təkmilləşdirilməsi

Aşşeron torpaq iqlim şəraitində Beynəlxalq standartların tələblərinə cavab verə biləcək yüksək keyfiyyətli şərabların hazırlanması və təkmilləşdirilməsi

İşni rəhbəri: T.M.Pənəhov, müəlliflər: T.M.Pənəhov, R.A.Qədimova, Ş.A.Tahirov, T.M.Musayev. M.S.İsmayilov, B.Ş. Butayev, O.N.Aslanova

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Üzümçülük və Şərabçılıq İnstitutu (Az ETÜŞİ), Bakı, 06.03.2012, (səh.85, bibliograf. 68, dil: Azərbaycan)

Texniki üzüm sortları, perspektiv hibridlər. Yüksək standartlara cavab verən müxtəlif növ şərabların istehsal texnologiyasının işlənilib hazırlanması, təkmilləşdirilməsi. Tədqiqatlar şərabçılıqda qəbul edilmiş metodikalarla aparılmışdır. Abşeron torpaq-ıqlım şəraitində becərilən Bəhrəli, Şirəli, Kəpəz, Göygöl hibridlərdən kəmpirin şərab materialları hazırlanmışdır. Hazırlanan şərab materialları kondisiya tələbatına uyğundur. Gəncə TS yaradılmış Şirəli və Göygöl hibrid formalarından ağ və qırmızı süfrə şərab materialları hazırlanmışdır. Tədqiqatlara əsaslanaraq demək olar ki, alınan şərab materialları yüksək keyfiyyətli kondisiyalara cavab verən ağ və qırmızı süfrə şərabların hazırlanması üçün uyğundur (1).

Abşeron şəraitində yetişdirilən 7 növ texniki üzüm sortlarından desert şərab materialları hazırlanmışdır. Desert şərabların istehsalında şəkərlərin ilkin qızcırma prosesi dərinləşdirilmiş və şəkərləri tam təmin etmək məqsədilə eyni növ qatılaraq üzüm şirəsindən istifadə olunmuşdur. Nəticədə kupaj yolu ilə əldə olunmuş hazır məhsulda şəkərlərin ilkin qızcırma həddinin dərinləşdirilməsi ilə onların yüksək keyfiyyəti təmin olunmuşdur.

Üzümün sıxılmasından alınmış şirədə qızcırma hədləri müəyyən olunmuş, etil spirti rektifikatının lazım olan miqdarı müəyyənləşdirilmiş, desert şərabların fiziki-kimyəvi

göstəricilərinin, orqanoleptik xüsusiyyətlərinin tam təmini üçün müxtəlif texnoloji üsullar seçilib hazırlanmışdır. Abşeron şəraitində becərilən Bayanşə, Rkasiteli, Mədrəşə texniki üzüm sortlarından az turşudulmuş adi ağ süfrə və qırmızı turş süfrə materialları hazırlanmışdır. Az turşudulmuş adi ağ süfrə materialları I, II, III sxem ilə hazırlanıb (Moldova ETÜŞİ texnologiyası), qırmızı turş süfrə materialları I, II, III sxem ilə hazırlanmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, hər iki şərab növləri üzrə nümunələr fiziki-kimyəvi və orqanoleptik göstəricilərinə görə texnoloji tələblərə cavab verirlər. Az turşudulmuş süfrə şərabları üçün istehsal texnologiyası hazırlanır. Tətbiq sahəsi-şərabçılıq.

Burada: 6801120042 – bibliografik nömrədir. On rəqəmli bibliografik nömrənin birinci iki rəqəmi (bizim misalda 68) rubrikanın baş səviyyəsinin kodunu, ikinci iki rəqəm referativ toplusunun nömrəsini (01), üçüncü iki rəqəm (12) çap olunduğu ili (yəni 2012-ci il), sonuncu dörd rəqəm isə ETTKİ-nin toplusunda verilmiş sıra nömrəsini (0042) göstərir.

0212Az0482 – on simvolla bu kod isə ETTKİ-nin EİM fondundakı inventar nömrəsini göstərir.

Bundan sonra ardıcıl olaraq mövzunun (işin) adı, hesabatın adı, işin rəhbəri, müəlliflər, işləndiyi təşkilatın tam və qısa adı, şəhərin adı, işin bitmə tarixi, daha sonra hesabatın səhifələrinin sayı, ETTKİ-də istifadə olunmuş ədəbiyyatın bibliografik adlarının sayı və hesabatın dili haqqında məlumat çap edilmişdir. Sonda ETTKİ-nin qısa referatı verilir.

Bütün ETTKİ-lər rubrikaların kodları və açar sözləri ilə indeksləşdirilmişdir. ETTKİ bir neçə rubrikaya aid ola bilər. Ona görə də, ETTKİ

rubrikatorda müxtəlif rubrikalarda təkrarlana bilər. Referativ toplusunun müxtəlif yerlərində təkrarlanan ETTKİ yalnız bibliografik nömrələri ilə fərqlənir.

Sistemə daxil olmaq üçün toplusunun sonunda 4 axtırış göstəriciləri siyahısı (açar sözləri, təşkilatın adı və kodu, elm sahələrinin təsnifatı, hesabatın inventar nömrəsi) verilir. Bu göstəricilər maraqlandığımız işin müxtəlif aspektlərdən topluda çap olunmuş referatını tapmağa imkan verir.

ETTKİ Referativ Toplusu (Bakı, "Elm"-2009, 436 s. DSX-nin sərhəd t/hesablı müəssisəsində çap olunmuşdur)(2).

Dövri nəşr olan "ETTKİ referativ toplusu" AMEA EİM fondundakı elmi-texniki informasiya sənədləri əsasında yaradılan ETTKİ-nin avtomatlaşdırılmış analitik informasiya sistemi vasitəsilə hazırlanır.

Referativ topluya elmi-tədqiqat və təcrübi-konstruktor işləri aparın institutlar, idarələr, ali təhsil müəssisələri və digər təşkilatlar tərəfindən EİM-ə təhvil verilmiş elmi-tədqiqat, təcrübi-konstruktor işləri daxil edilir.

Topluda dərc olunan məlumatlar forma və struktur etibarlı ilə Elmi-Texniki İnformasiya Dövlət Rubrikatorunun (ETİDR) müvafiq rubrikalarına uyğun tərtib edilir. Hər rubrikaya daxil olan ETTKİ üzrə məlumatlar müvafiq seriyaya aiddir. Toplu ildə 1 dəfə çap edilir.

Innovasiya texnologiyalarının Qeydiyyat Bülleteni (Bakı, "Elm"-2009, 40 s. (DSX-nin sərhəd t/hesablı müəssisəsində çap olunmuşdur).

Bülletəndə elmi-tədqiqat institutları tərəfindən qeydiyyat üçün təqdim edilmiş və ekspertlər tərəfindən innovasiya kimi qiymətləndirilmiş elmi işlər öz əksini tapır. Bülletəndə dərc olunan məlumatlara forma və struktur etibarlı elmi-texniki informasiyanın dövlət rubrikatorunun (ETİDR) müvafiq rubrikalarına uyğun tərtib edilir. Qeydiyyat bülletenində innovasiya işlərinin adları qarşısında onların bibliografik nömrəsi yazılır. Bülleten ildə 1 dəfə çap edilir.

Elmi-tədqiqat, təcrübi-konstruktor işlərinin Qeydiyyat Bülleteni (ETTKİ QB) (Bakı, "Elm"-2009, 206 s. DSD-nin sərhəd t/hesablı müəssisəsində çap olunmuşdur)

Dövri nəşr olan ETTKİ QB AMEA EİM fondundakı elmi-texniki informasiya sənədləri əsasında yaradılan ETTKİ avtomatlaşdırılmış analitik informasiya sistemi vasitəsilə hazırlanır.

Bülletəndə dərc olunan məlumatlar forma və struktur etibarlı Elmi-Texniki İnformasiya dövlət Rubrikatorunun (ETİDR) müvafiq rubrikatorlarına uyğun tərtib edilir. Hər rubrikaya daxil olan ETTKİ üzrə məlumatlar müvafiq seriyaya aiddir. Bülleten hər il çap edilir.

Nəticə:

Rusiya Elmi-Texniki Məlumat İnstitutunda 1953-cü ildən nəşrinə başlanılan və elmi-tədqiqatların nəticələrini əks etdirən referativ jurnallar (RJ) respublika elmi ictimaiyyəti üçün böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. 1990-cı illərin hakimiyyət dəyişikliyi dövründə RJ-lərə abunə dayandırılmışdı. Lakin Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, akademik A.Məhərrəmov bu çap məhsulunun elmi əhəmiyyətini

nəzərə alaraq, böyük vəsait sərf olunmasına baxmayaraq, onların abunəsini bərpa etdi. Bu da sahə mütəxəssislərinin informasiya təminatında mühüm rol oynayıb.

Biblioqrafik informasiya ümumi informasiyanın bir tərkib hissəsidir və o biblioqrafiya nəzəriyyəsinin mərkəzi kateqoriyası, ilkin nöqtəsi kimi nəzərə alınır. Biblioqrafik İnformasiyanın nəzəriyyəsi məhz buna görə biblioqrafik fəaliyyətin ümumi nəzəri əsası hesab edilir və biblioqrafiyaşünaslıqda diqqət mərkəzində duran bir anlayışa çevrilmişdir. Xüsusilə 70-ci illərdə biblioqrafiyaşünaslığın ümumi nəzəriyyəsinə əsas və mərkəzi kateqoriya kimi biblioqrafik informasiya haqqında konseptual mülahizələr formalaşmağa başlamışdır və sonralar da onun nəzəri şərhinə maraq durmadan artmışdır. Prof. O.P.Korşunovun bu sahədəki xidmətlərini xüsusilə qeyd etmək lazımdır (3).

Lakin sənədlərlə istifadəçilər arasındakı ziddiyyətlər üzündən uyğunluğun əməli olaraq həyata keçirilməsi olduqca çətinləşir. Bu ziddiyyətlər (bunları informasiya maneələri də adlandırmaq olar) olduqca müxtəlif formalarda baş verir. Məsələn, məkan, kəmiyyət, dil, keyfiyyət, məzmun, terminoloji mürəkkəbliyi və başqaları ilə əlaqədar ola bilər. Ziddiyyətlər olduqca müxtəlifdir, onlar bəşəriyyətin intellektual tərəqqisi ilə daha da mürəkkəbləşir və dərinləşir. Sənəd kommunikasiyaları sisteminin tarixi inkişafının ilkin mərhələsində belə bu ziddiyyətlərin aradan qaldırılması və uyğunluqların həyata keçirilməsi özünü-özlüyündə mümkün olmur. Məhz buna görə həmin sistemin normal və optimal fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə kitabxanalar, kitab ticarəti müəssisələri kimi xüsusi sosial institutlar - vasitəçilər meydana gəlir. Biblioqrafik fəaliyyətdə referativ nəşrlərin də rolu danılmazdır.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Elmi İnnovasiyalar Mərkəzi Elmi-tədqiqat, təcrübi-konstruktor işlərinin referativ toplusu (2012-ci il üzrə), Bakı, Elm, 2012, 306 s.
2. ЕТТКІ Referativ Topluşu .-Bakı, "Elm"-2009, 436 s.
3. Əliyev Z.H. Biblioqrafik informasiya ümumi informasiya kommunikasiyaları sistemində /// Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi- nəzəri və təcrübi jurnal.-2008.-№1.-S.97-109
4. Hüseynova Ş, Məmmədova H. Elmi kitabxana və xarici ədəbiyyat şəbəsi bu gün // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: Elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal.-2013.- №1 (32).-S.115-119.
5. Реферативный журнал :04 Биология сводный том /Раздел 04Б.Вирусология.Микробиология.-Москва: ВИНТИ РАН, 2012.- № 4.- 158 с. (Издается с1959 г.;выходит 12 раза в год)
6. Реферативный журнал :07 География сводный том /Раздел 07А.Теоретические и общие вопросы географии.-Москва: ВИНТИ РАН, 2006.- № 12.-150 с. (Издается с1956 г.;выходит 12 раза в год)
7. Реферативный журнал :19 Химия. Предметный указатель Том II Г-И. - Москва: ВИНТИ РАН, 2004 (№№ 1-12) .-388 с. (Издается с1953 г.;выходит 2 раза в год)

8. Реферирование документов // Аналитико-синтетическая переработка информации [Текст] : учебник /Л. Б. Зупарова, Т. А. Зайцева. — М. : ФАИР, 2008. — Гл. 11. С. 364-378.
9. http://uchebnikonline.ru/informatika/osnovi_informatsiyno-analitchnoyi_diyalnosti_-_zaharova_iv/metodika_skladannya_referatu.htm

Məqalə BDU-nun Biblioqrafiyaşünaslıq kafedrasının 15 aprel 2015-ci ili tarixli 8 sayılı iclasında müzakirə edilmiş və çapa məsləhət görülmüşdür.
Rəyçilər: fəlsəfə doktoru S.P.İsmayılova, fəlsəfə doktoru X.T.Ağayeva.